

Handreiking
Wmcz 2018
**Kansen voor cliënten, hun naasten
en zorgaanbieders**

juni 2020

Inhoudsopgave

INHOUD

Inleiding	4
Leeswijzer	5
1 Voor wie geldt de Wmcz 2018 en wat zijn de belangrijkste bepalingen?	6
2 Inspraak	8
3 Eén of meer cliëntenraden?	9
4 Medezeggenschapsregeling	11
5 Huishoudelijk reglement van de cliëntenraad	14
6 Samenwerkingsovereenkomst cliëntenraad / zorgaanbieder	15
7 Ondersteuning en faciliteiten	16
8 Kosten van de cliëntenraad	17
9 Recht op informatie	19
10 Adviesrecht	20
11 Instemmingsrecht	21
12 Ongevraagd adviesrecht	23
13 De cliënten en de cliëntenraad	24
14 Cliëntenraad en raad van toezicht	25
15 Enquêterecht	26
16 Ontbinding van de cliëntenraad	27
17 De commissie van vertrouwenslieden	28
18 De ondernemingskamer	29
19 De rol van de IGJ	30
20 De rol van de cliëntenraad in andere wetten	31
21 Overgang van Wmcz naar Wmcz 2018	32

Bijlagen

33

Bijlage 1 Onderwerpen die onder het adviesrecht van de cliëntenraad vallen (artikel 7 Wmcz 2018).

34

Bijlage 2 Onderwerpen die onder het instemmingsrecht van de cliëntenraad vallen (artikel 8 Wmcz 2018).

35

Bijlage 3 Overzicht van geschillen en verzoeken die aan de commissie van vertrouwenslieden kunnen worden voorgelegd.

36

Bijlage 4 De belangrijkste verschillen tussen de Wmcz en de Wmcz 2018 op een rij.

37

Inleiding

De Wet medezeggenschap cliënten zorginstellingen 2018 (Wmcz 2018) treedt in werking op 1 juli 2020. De nieuwe wet biedt kansen om inspraak en medezeggenschap een nieuwe impuls te geven. In het eerste halfjaar na inwerkingtreding van de Wmcz 2018 regelen zorgaanbieders, cliënten en hun naasten in zogeheten medezeggenschapsregelingen de instelling van cliëntenraden in hun organisatie.

De **Wmcz 2018** geeft cliënten en hun naasten inspraak bij aangelegenheden die direct van invloed zijn op het dagelijks leven van cliënten die langdurig verblijven in een zorgorganisatie. Naast inspraak regelt de Wmcz 2018 medezeggenschap via cliëntenraden. Voor locaties waar cliënten langdurig verblijven, wordt in de regel een cliëntenraad ingesteld. Ook op andere niveaus in een zorgorganisatie kunnen cliëntenraden worden ingesteld.

Bij inspraak zijn cliënten en hun naasten zelf aan het woord. Bij medezeggenschap behartigt de cliëntenraad de belangen van de cliënten. Inspraak is vormvrij, medezeggenschap verloopt volgens de spelregels uit de Wmcz 2018 en de medezeggenschapsregeling(en) die door de zorgorganisatie worden opgesteld.

De Wmcz 2018 gaat uit van het principe dat inspraak en medezeggenschap door cliënten en naasten noodzakelijk zijn om goede besluiten te kunnen nemen in zorgorganisaties. Dat vraagt om een cultuur waarin de bestuurders en het management zich uitnodigend en stimulerend opstellen, zodat cliënten en naasten ervaren dat het belangrijk is dat zij meedoen aan de besluitvorming, zowel over de dagelijkse gang van zaken als over het beleid.

De Wmcz 2018 draagt ook bij aan goed bestuur van zorgorganisaties. 'Belangrijke factoren voor goed bestuur zijn voldoende checks and balances, ruimte voor kritische tegenspraak en inbreng van belanghebbenden', schrijft de Minister voor Medische Zorg in de toelichting bij de wet. Het belang van medezeggenschap voor goed bestuur wordt ook onderkend in de Governancecode Zorg, waarin zorgorganisaties zich verplichten om een actief en transparant beleid te voeren voor de omgang met medezeggenschapsorganen, zoals de cliëntenraad.

In deze handreiking schetsen de Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland (VGN), het Landelijk Steunpunt (mede)zeggenschap (LSR) en KansPlus (het belangennetwerk verstandelijk gehandicapten) de inhoud van de Wmcz 2018. Deze handreiking is bestemd voor bestuurders, medewerkers en leden van (centrale) cliëntenraden, die zich voorbereiden op de overgang van de Wmcz naar de Wmcz 2018. De belangrijkste verschillen tussen de Wmcz en de Wmcz 2018 worden in bijlage 4 op een rij gezet.

VGN, LSR en KansPlus hebben, naast deze handreiking, **een model medezeggenschapsregeling** opgesteld. Deze twee publicaties vormen een samenhangend geheel op basis waarvan zorgaanbieders en cliëntenraden verder kunnen bouwen aan een inspirerende inspraak- en medezeggenschapspraktijk in hun organisatie.

In deze handreiking worden enkele termen gebruikt die vooraf uitgelegd moeten worden. Dit geldt in de eerste plaats voor de term '**zorgaanbieder**'. Die term komt in de Wmcz 2018 niet voor. De Wmcz 2018 gebruikt de term 'instelling'. In deze handreiking wordt onder zorgaanbieder hetzelfde verstaan als in de wettekst bedoeld wordt met instelling. De term zorgaanbieder heeft echter de voorkeur omdat die ook in andere wetten wordt gebruikt en daardoor in de praktijk gangbaar is.

In de Wmcz 2018 wordt de formulering 'instelling die erop is ingericht cliënten langdurig te laten verblijven' gebruikt. Met langdurig verblijven wordt bedoeld dat cliënten voor een langere periode, van onbepaalde duur, in een locatie wonen. Hoe dat verblijf gefinancierd wordt, is niet van belang. De formulering kan dus ook betrekking hebben op cliënten zonder indicatie op grond van de Wet langdurige zorg. In deze handreiking wordt de formulering '**zorgaanbieders bij wie cliënten langdurig verblijven**' gebruikt.

Naast 'instellingen die erop zijn ingericht cliënten langdurig te laten verblijven', kent de Wmcz 2018 ook 'instellingen waarin cliënten niet gedurende ten minste of een etmaal kunnen verblijven' en 'instellingen die bij cliënten thuis zorg laten verlenen'. In deze handreiking worden voor deze beschrijvingen respectievelijk de aanduiding '**aanbieders van ambulante zorg**' en '**aanbieders van thuiszorg**' gebruikt. Het begrip ambulante zorg is van belang bij de vraag welk aantal zorgverleners bepalend is voor de vraag of een cliëntenraad moet worden ingesteld (zie paragraaf 1.1) en bij de toepassing van het instemmingsrecht (zie bijlage 2).

Het begrip thuiszorg is van belang bij de vraag of voor een locatie een cliëntenraad moet worden ingesteld (zie paragraaf 3.2). Dat is wel het geval als het om een aanbieder van thuiszorg gaat, maar niet als het een aanbieder van ambulante zorg betreft.

In de Wmcz 2018 wordt de term '**vertegenwoordiger**' gebruikt. De Wmcz 2018 geeft geen definitie van dit begrip. Uit de wetsgeschiedenis blijkt dat dit begrip niet beperkt moet worden tot degenen die formeel besluiten kunnen nemen namens een cliënt. In deze handreiking worden daarom ook de termen '**naasten**' en '**verwanten**' gebruikt.

In de Wmcz 2018 wordt soms bepaald dat informatie '**schriftelijk**' moet worden verstrekt. Dat houdt niet in dat uitsluitend op papier gecommuniceerd moet worden. Het gaat erom dat de informatie is vastgelegd, dat kan ook elektronisch. De Wmcz 2018 bepaalt bijvoorbeeld dat als een cliëntenraad schriftelijk heeft geadviseerd, de zorgaanbieder de cliëntenraad ook schriftelijk moet informeren over het besluit dat hij vervolgens genomen heeft. Dit betekent niet dat deze communicatie niet via e-mail mag verlopen.

1 Voor wie geldt de Wmcz 2018 en wat zijn de belangrijkste bepalingen?

1.1 Zorgaanbieders

De Wmcz 2018 geldt voor alle zorgaanbieders, ongeacht of de zorg collectief wordt gefinancierd of particulier. De Wmcz 2018 bepaalt dat zorgaanbieders bij wie cliënten langdurig verblijven, inspraak organiseren voor hun cliënten en hun vertegenwoordigers. Zorgaanbieders bij wie in de regel meer dan 10 zorgverleners werkzaam zijn, zijn verplicht om een cliëntenraad in te stellen. De cliëntenraad behartigt de belangen van de cliënten.

Voor aanbieders van ambulante zorg geldt de verplichting om een cliëntenraad in te stellen pas als bij hen in de regel meer dan 25 zorgverleners werkzaam zijn. Hierop wordt echter een uitzondering gemaakt voor aanbieders van thuiszorg en voor aanbieders van ambulante zorg die één of meer medisch specialisten inzetten bij de zorgverlening. Deze aanbieders stellen een cliëntenraad in als in de regel meer dan 10 zorgverleners bij hen werkzaam zijn. Deze uitzondering is geregeld in het Besluit Wmcz 2018.

De verplichting om een cliëntenraad in te stellen is afhankelijk van het aantal zorgverleners dat bij de zorgaanbieder werkzaam is. Medewerkers die geen zorg verlenen, blijven in dit verband buiten beschouwing. Of zorgverleners parttime of fulltime werkzaam zijn, is niet van belang. Evenmin is van belang of de zorgverleners op basis van een arbeidsovereenkomst werkzaam zijn bij de zorgaanbieder. Ingehuurde zorgverleners en vrijwilligers, stagiaires of leerlingen die zorg verlenen, tellen dus ook mee.

Op een aantal zorgaanbieders is de Wmcz 2018 niet van toepassing. Dit betreft onder meer wooninitiatieven voor mensen met een verstandelijke beperking die worden betaald uit persoonsgebonden budgetten en waar cliënten of hun vertegenwoordigers en familieleden de meerderheid in het bestuur hebben. In zulke wooninitiatieven is de inbreng van cliënten en hun vertegenwoordigers gewaarborgd, de Wmcz 2018 is daarom niet van toepassing.

1.2 Een vrijwillig ingestelde cliëntenraad

Een zorgaanbieder bij wie in de regel minder dan 10 zorgverleners werkzaam zijn (of minder dan 25 als dat aantal van toepassing is), kan op vrijwillige basis een cliëntenraad instellen. Zo'n op vrijwillige basis ingestelde cliëntenraad heeft een andere positie dan een cliëntenraad die is ingesteld door een zorgaanbieder die daartoe verplicht is. Veel bepalingen uit de Wmcz 2018 zijn niet van toepassing op een vrijwillig ingestelde cliëntenraad. In deze handreiking blijft de vrijwillig ingestelde cliëntenraad verder buiten beschouwing.

Als het aantal zorgverleners dat werkzaam is voor de zorgaanbieder daalt onder de 10 (of onder de 25 als het aanbieder betreft van ambulante zorg, niet zijnde een aanbieder van thuiszorg of ambulante zorg waarbij een medisch specialist wordt ingezet), vervalt de verplichting om een cliëntenraad in te stellen. De zorgaanbieder heeft dan de keuze om de cliëntenraad te ontbinden of om de cliëntenraad in stand te houden. Kiest hij voor het laatste, dan is sprake van een vrijwillig ingestelde cliëntenraad.

1.3 Jeugdhulp en maatschappelijke ondersteuning

De Wmcz 2018 geldt ook voor aanbieders van jeugdhulp. De Jeugdwet wordt op 1 juli 2020 gewijzigd. De huidige bepalingen over medezeggenschap vervallen, in plaats daarvan wordt in de Jeugdwet de Wmcz 2018 van toepassing verklaard. Cliëntenraden van jeugdhulpaanbieders behartigen de belangen van zowel de jeugdigen als hun ouders. Jeugdhulp is immers niet alleen op jeugdigen gericht, maar doorgaans ook op hun ouders.

Aanbieders van jeugdhulp die opvang van kinderen bij pleegouders organiseren, stellen ook een pleegouderraad in. Deze behartigt de gemeenschappelijke belangen van pleegouders.

De Wmcz 2018 geldt niet voor aanbieders van maatschappelijke ondersteuning zoals bedoeld in de Wmo 2015.

Samenvatting

De Wmcz 2018 geldt ongeacht of de zorg collectief wordt gefinancierd of particulier en geldt ook voor aanbieders van jeugdhulp volgens de Jeugdwet.

Een cliëntenraad is verplicht bij organisaties met meer dan 10 zorgverleners.

Bij ambulante zorg is dit meer dan 25 zorgverleners.

Andere aanbieders kunnen vrijwillig een cliëntenraad instellen.

De Wmcz geldt niet voor PGB wooninitiatieven met een bestuur van vertegenwoordigers en voor aanbieders van WMO ondersteuning.

2 Inspraak

Cliënten die langdurig in een zorgorganisatie verblijven, moeten zoveel mogelijk invloed kunnen uitoefenen op hun dagelijks leven. Gaat het om individuele aangelegenheden, dan krijgt dit vorm bij het maken van afspraken over het ondersteuningsplan. De Wmcz 2018 voegt daaraan toe dat cliënten ook invloed kunnen uitoefenen op gemeenschappelijke aangelegenheden die van invloed zijn op hun dagelijks leven. De zorgaanbieder biedt hen de mogelijkheid om inspraak uit te oefenen. De Wmcz 2018 geeft zorgaanbieders de ruimte om zelf te bepalen hoe zij cliënten en hun vertegenwoordigers inspraak geven.

Bij inspraak hoort ook een terugkoppeling aan de cliënten en hun vertegenwoordigers, waarin de zorgaanbieder aangeeft wat hij heeft gedaan met de uitkomsten van de inspraak. Ook de cliëntenraad wordt geïnformeerd over de uitkomsten van de inspraak. De cliëntenraad betreft deze bij zijn werkzaamheden.

De Wmcz 2018 geeft zorgaanbieders veel ruimte om zelf in te vullen hoe zij inspraak organiseren en over welke concrete onderwerpen cliënten en hun vertegenwoordigers gelegenheid krijgen om hun mening te geven. Dit kan geconcretiseerd worden in een beleidsplan inspraak. Het ligt voor de hand dat zorgaanbieders bij het opstellen daarvan de cliëntenraad betrekken. De raad zal hierover immers ideeën hebben en moet bovendien ook zelf met de resultaten van de inspraak aan de slag gaan.

Vilans heeft, in opdracht van de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en in samenwerking met onder andere VGN, LSR en KansPlus, een **handreiking Inspraak** geschreven, waarin verschillende manieren om inspraak vorm te geven aan de orde komen. Deze handreiking is gepubliceerd op de websites van VGN, LSR en KansPlus.

De Wet kwaliteit, klachten en geschillen zorg (Wkkgz) kent een specifieke bepaling over inspraak van cliënten met een indicatie voor langdurige zorg die in een locatie verblijven. Op grond van die bepaling wordt bij het opstellen van het huisvestingsplan voor de lange termijn, een ingrijpende verbouwing, nieuwbouw of verhuizing, onderzoek gedaan naar hun leefwensen (artikel 6 Wkkgz).

Inspraak en medezeggenschap kunnen elkaar aanvullen. Als een locatie bijvoorbeeld iets wil veranderen in de manier waarop de maaltijden worden gebruikt, leent dat onderwerp zich prima voor inspraak. Worden op basis van de uitkomsten van inspraak concrete wijzigingen overwogen, dan komen die aan de orde in de cliëntenraad van de locatie. De cliëntenraad betreft dan de uitkomsten van de inspraak bij zijn inbreng.

Samenvatting

Inspraak is nieuw in de Wmcz 2018. Zorgaanbieders waar cliënten langdurig verblijven, organiseren inspraak voor cliënten en verwanten over gemeenschappelijke onderwerpen die van invloed zijn op het dagelijks leven van cliënten.

Inspraak is aanvullend op de medezeggenschap. Zorgaanbieders mogen zelf bepalen hoe zij invulling geven aan inspraak. Daarvoor is een handreiking Inspraak beschikbaar. De zorgaanbieder koppelt terug wat er met de uitkomsten van inspraak is gedaan.

3 Eén of meer cliëntenraden?

3.1 Algemeen

Zorgaanbieders die verplicht zijn om een cliëntenraad in te stellen, kunnen één cliëntenraad instellen die de belangen van alle cliënten behartigt of meerdere cliëntenraden instellen die ieder de belangen behartigen van een groep cliënten.

Als meerdere cliëntenraden worden ingesteld, kan tevens een centrale cliëntenraad worden ingesteld. In het model medezeggenschapsregeling beschrijven VGN, KansPlus en LSR de taken van de decentrale cliëntenraden en van de centrale cliëntenraad en de verdeling van bevoegdheden tussen deze raden. De decentrale cliëntenraden zijn in ieder geval bevoegd als onderwerpen aan de orde komen die specifiek van belang zijn voor de cliënten voor wie zij zijn ingesteld. Wanneer de centrale cliëntenraad bevoegd is, regelt de zorgaanbieder, met instemming van de decentrale cliëntenraden, de medezeggenschapsregeling van de centrale cliëntenraad.

3.2 Aanbieders van langdurig verblijf en thuiszorg

Voor aanbieders van langdurig verblijf en thuiszorg geldt een afwijkende regeling. Voor hen geldt als uitgangspunt dat zij per locatie een cliëntenraad instellen. Het begrip locatie is niet gedefinieerd in de wet. Uit de wetsgeschiedenis blijkt dat onder een locatie een gebouw wordt verstaan waar cliënten langdurig verblijven (bij aanbieders van langdurig verblijf) of een gebouw van waaruit zorg in een wijk of regio wordt verleend (bij aanbieders van thuiszorg).

Van het uitgangspunt dat per locatie een cliëntenraad wordt ingesteld, kan worden afgeweken als cliënten of hun vertegenwoordigers hebben aangegeven dat zij geen behoefte hebben aan een eigen cliëntenraad voor de locatie. Ook hoeft geen cliëntenraad te worden ingesteld als dat 'in redelijkheid voor die locatie niet aangewezen is'. Als bijvoorbeeld een locatie onderdeel is van een cluster van locaties, waar hetzelfde team met dezelfde leidinggevende werkzaam is, is instelling

van een cliëntenraad voor iedere locatie apart redelijkerwijs niet aangewezen. In het algemeen geldt: medezeggenschap volgt zeggenschap. Of anders gezegd: waar geen besluiten worden genomen, wordt geen medezeggenschap georganiseerd. In de praktijk zal moeten blijken wanneer kan worden afgeweken van het uitgangspunt dat per locatie een cliëntenraad wordt ingesteld.

Samengevat, hoe de medezeggenschap van cliënten binnen een zorgorganisatie wordt opgezet, hangt in de eerste plaats af van het aantal locaties waar cliënten langdurig verblijven. Per locatie wordt besproken met cliënten en hun naasten of zij behoefte hebben aan een cliëntenraad voor de locatie. Hierbij is van belang dat zij een duidelijk beeld krijgen van wat een cliëntenraad voor hun locatie kan betekenen en dat bovendien duidelijk is welke cliëntenraad hun belangen behartigt als er geen cliëntenraad voor de locatie wordt gevormd. Eveneens per locatie wordt beoordeeld of instelling van een cliëntenraad voor die locatie in redelijkheid van de zorgaanbieder gevraagd kan worden.

Ook als voor een locatie geen eigen cliëntenraad wordt ingesteld, zal moeten worden geregeld dat een cliëntenraad de belangen van de cliënten van die locatie behartigt. Gedacht kan worden aan een cliëntenraad die voor meerdere locaties wordt ingesteld, of voor een bepaalde regio of wellicht voor een specifieke groep cliënten.

Vervolgens komt aan de orde of, naast de verschillende cliëntenraden die zijn ingesteld voor groepen cliënten, ook een centrale cliëntenraad wordt ingesteld. Deze komt op voor de gemeenschappelijke belangen van alle cliënten van de zorgaanbieder.

3.3 Meningsverschillen

De Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ) houdt toezicht op de naleving van de plicht om een cliëntenraad in te stellen. Meningsverschillen over de vraag of voor een locatie een cliëntenraad moet worden ingesteld, worden beoordeeld door de commissie van vertrouwenslieden (zie hoofdstuk 17).

Over de vraag of voor een locatie een cliëntenraad zal worden ingesteld, kan verschil van mening ontstaan tussen de zorgaanbieder en de cliënten van die locatie of hun vertegenwoordigers. Zo'n meningsverschil kan bijvoorbeeld ontstaan als de zorgaanbieder vindt dat instelling van een cliëntenraad voor een bepaalde locatie in redelijkheid niet aangewezen is, terwijl cliënten of hun vertegenwoordigers dit wel vinden. Wordt zo'n meningsverschil niet in onderling overleg opgelost, dan kan een representatieve delegatie van cliënten van de locatie of hun vertegenwoordigers, de commissie van vertrouwenslieden vragen om hierover een uitspraak te doen. De commissie van vertrouwens-

lieden beoordeelt in zo'n geval of sprake is van een locatie, of degenen die het verzoek indienen een representatieve delegatie zijn van de cliënten van die locatie of van hun vertegenwoordigers en of het instellen van een cliëntenraad voor de locatie in redelijkheid aangewezen is.

Over een uitspraak van de commissie van vertrouwenslieden over de vraag of voor een locatie een cliëntenraad moet worden ingesteld, kan zowel de zorgaanbieder als de delegatie van cliënten of vertegenwoordigers in beroep gaan bij de ondernemingskamer.

Samenvatting

Een zorgaanbieder kan één of meerdere cliëntenraden instellen. Voor langdurig verblijf geldt in principe dat er per locatie één cliëntenraad wordt ingesteld. Voor zorg bij cliënten thuis (ambulante zorg) geldt in principe dat per team/wijk of regio een cliëntenraad wordt ingesteld.

In het algemeen wordt medezeggenschap georganiseerd op het niveau waar besluiten worden genomen.

4 Medezeggenschapsregeling

4.1 Algemeen

De Wmcz 2018 introduceert het begrip medezeggenschapsregeling. In een medezeggenschapsregeling komen in ieder geval de volgende onderwerpen aan de orde:

- a. de samenstelling van de cliëntenraad (zie paragraaf 4.2);
- b. de rol van de cliëntenraad bij de voorbereiding van een aantal besluiten (zie paragraaf 4.3);
- c. de verdeling van de bevoegdheden tussen cliëntenraden (zie paragraaf 4.4);
- d. hoe gewaarborgd wordt dat de cliëntenraad begrijpelijke informatie ontvangt (zie paragraaf 4.5).

Besluiten over de medezeggenschapsregeling vallen onder het instemmingsrecht van de cliëntenraad die op basis van de medezeggenschapsregeling is ingesteld (zie paragraaf 4.5). Tot slot van dit hoofdstuk wordt aangegeven wat de verschillen zijn tussen de medezeggenschapsregeling op basis van de Wmcz 2018 en het instellingsbesluit op basis van de Wmcz (zie paragraaf 4.6).

4.2 Samenstelling cliëntenraad

In de medezeggenschapsregeling wordt ten aanzien van de samenstelling van de cliëntenraad geregeld:

- hoeveel leden de cliëntenraad heeft;
- wie lid van de cliëntenraad kan worden;
- hoe leden van de cliëntenraad benoemd worden;
- hoe leden van de cliëntenraad ontslagen worden;
- hoelang leden in de cliëntenraad zitting hebben.

De Wmcz 2018 bepaalt dat de cliëntenraad, die op basis van de medezeggenschapsregeling tot stand komt, representatief moet zijn voor de cliënten voor wie de raad wordt ingesteld en dat de cliëntenraad in staat moet zijn om de gemeenschappelijk belangen van de cliënten te behartigen.

Als een cliëntenraad die uit cliënten bestaat, ook met de nodige ondersteuning, niet in staat is om zijn taken uit te voeren, kan ook gekozen worden voor een cliëntenraad die bestaat uit verwanten of voor een

cliëntenraad die uit zowel cliënten als verwanten bestaat.

In zorgorganisaties voor mensen met een verstandelijke beperking komt het voor dat niet één cliëntenraad wordt ingesteld die opkomt voor de belangen van een groep cliënten, maar twee: een raad die bestaat uit cliënten (de cliëntenraad) en een raad die bestaat uit verwanten (de verwantenraad). Beide raden hebben als doel om de belangen van dezelfde groep cliënten te behartigen. Is een onderwerp aan de orde dat met de cliënten in de cliëntenraad goed besproken kan worden, dan is de cliëntenraad aan zet. Gaat het over onderwerpen die cliënten te ingewikkeld vinden, dan pakt de verwantenraad die op. In plaats van twee raden wordt ook wel gekozen voor een raad die bestaat uit twee deelraden: een deelraad cliënten en een deelraad verwanten. De wet schrijft deze structuur niet voor, maar staat het ook niet in de weg.

4.3 Voorbereiding besluiten

Naast de samenstelling van de cliëntenraad, wordt in de medezeggenschapsregeling geregeld hoe de zorgaanbieder de cliëntenraad betreft bij de voorbereiding van een aantal besluiten. Dit betreft:

- a. besluiten over wijzigingen van de doelstelling of de grondslag van de zorgaanbieder;
- b. besluiten over fusie of duurzame samenwerking;
- c. besluiten over overdracht van de zeggenschap over (een onderdeel van) de zorg.

Gaat het om cliëntenraden van zorgaanbieders bij wie cliënten langdurig verblijven, dan wordt in de medezeggenschapsregeling ook geregeld hoe de cliëntenraad wordt betrokken bij besluiten over:

- d. ingrijpende verbouwing, nieuwbouw of verhuizing;
- e. selectie en benoeming van personen die (direct) leidinggeven aan zorgverleners.

Alle genoemde besluiten vallen onder het adviesrecht van de cliëntenraad (zie hoofdstuk 10). De wettelijke regeling van de adviesprocedure houdt onder meer in dat het advies op een tijdstip wordt gevraagd waarop het nog van wezenlijke invloed kan zijn op het besluit en

dat de cliëntenraad genoeg tijd krijgt om een goed advies te geven. Bij besluiten over de genoemde onderwerpen is het volgen van de adviesprocedure echter niet voldoende en hoort de cliëntenraad ook op andere manieren bij de besluitvormingsprocedure betrokken te worden.

4.4 Verdeling bevoegdheden

Heeft de zorgaanbieder meerdere cliëntenraden ingesteld, dan worden in een medezeggenschapsregeling de taak en bevoegdheden van iedere cliëntenraad geregeld. De medezeggenschapsregeling bepaalt derhalve aan welke cliëntenraad of aan welke cliëntenraden een besluit ter advisering of ter instemming wordt voorgelegd.

De Wmcz 2018 waarborgt dat een cliëntenraad die voor een locatie is ingesteld in ieder geval de taken en bevoegdheden heeft die specifiek betrekking hebben op de locatie waarvoor de cliëntenraad is ingesteld. Welke bevoegdheden de centrale cliëntenraad heeft, regelt de zorgaanbieder, met instemming van de decentrale cliëntenraden, in de medezeggenschapsregeling van de centrale cliëntenraad.

In de **model medezeggenschapsregeling** van VGN, KansPlus en LSR worden verschillende manieren geschetst waarop dit vorm kan krijgen.

4.5 Begrijpelijke informatie

Tot slot wordt in de medezeggenschapsregeling geregeld hoe de zorgaanbieder ervoor zorgt dat de informatie, die hij aan de cliëntenraad verstrekt, begrijpelijk is voor de leden van de cliëntenraad.

4.6 Instemmingsrecht

Besluiten over vaststelling of wijziging van een medezeggenschapsregeling vallen onder het instemmingsrecht (zie hoofdstuk 11) van de cliëntenraad die op basis van die medezeggenschapsregeling is ingesteld. Die cliëntenraad kan de bevoegdheid om al dan niet in te stemmen met een wijziging van de medezeggenschapsregeling niet overdragen aan een andere cliëntenraad.

Als de cliëntenraad de medezeggenschapsregeling wil wijzigen, hoeft de raad niet af te wachten tot de zorgaanbieder met een voorstel komt. De cliëntenraad kan zelf het initiatief nemen tot wijziging van de medezeggenschapsregeling door een ongevraagd advies te geven (zie paragraaf 12.1). Leidt het overleg over het ongevraagde advies niet tot overeenstemming, dan kan de cliëntenraad de commissie van vertrouwenslieden vragen om te bepalen dat de zorgaanbieder het advies toch moet uitvoeren. De commissie van vertrouwenslieden beoordeelt in zo'n geval of het besluit van de zorgaanbieder om het advies niet te volgen redelijk is (zie paragraaf 12.2).

4.7 Verschillen tussen de Wmcz en de Wmcz 2018

De Wmcz kende het begrip medezeggenschapsregeling niet. Wel bepaalde de Wmcz dat de zorgaanbieder een regeling moest opstellen over de samenstelling van de cliëntenraad. Deze regeling werd in de praktijk vaak het instellingsbesluit genoemd. Tussen het instellingsbesluit op grond van de Wmcz en de medezeggenschapsregeling op grond van de Wmcz 2018 bestaan twee belangrijke verschillen:

1. De Wmcz bepaalde dat in het instellingsbesluit werd geregeld welke 'materiële middelen' (faciliteiten en financiële middelen) de zorgaanbieder de cliëntenraad ter beschikking stelt. Volgens de Wmcz 2018 hoeft dit niet in de medezeggenschapsregeling geregeld te worden. Dat de zorgaanbieder bepaalde faciliteiten ter beschikking stelt aan de cliëntenraad en kosten van de cliëntenraad voor zijn rekening neemt, is in de wet zelf geregeld. Dit neemt niet weg dat ervoor gekozen kan worden om afspraken te maken om de wettelijke regeling te concretiseren.

2. In het instellingsbesluit werd niets geregeld over de samenwerking tussen cliëntenraad en zorgaanbieder. Afspraken over die samenwerking werden in de praktijk wel gemaakt en vastgelegd in een samenwerkingsovereenkomst. De Wmcz 2018 bepaalt dat enkele aspecten van de samenwerking tussen cliëntenraad en zorgaanbieder in de medezeggenschapsregeling worden geregeld. Dit geldt ten aanzien van de betrokkenheid van de cliëntenraad bij de voorbereiding van enkele besluiten en het verstrekken van begrijpelijke informatie. Cliëntenraad en zorgaanbieder kunnen

uiteeraard, net als voor inwerkingtreding van de Wmcz 2018 gebruikelijk was, ook over andere aspecten van hun samenwerking afspraken maken. Deze kunnen in de medezeggenschapsregeling worden opgenomen of in een samenwerkingsovereenkomst. Juridisch maakt het verschil of gekozen wordt voor de

medezeggenschapsregeling of een samenwerkingsovereenkomst.

Op besluiten over de medezeggenschapsregeling is het instemmingsrecht van toepassing, besluiten over een samenwerkingsovereenkomst worden in onderling overleg genomen.

Samenvatting

Er is een **model medezeggenschapsregeling** beschikbaar. Een medezeggenschapsregeling regelt minimaal de samenstelling van de cliëntenraad (representatief en in staat gemeenschappelijke belangen te behartigen), de rol van de raad bij besluiten die onder het adviesrecht vallen, de verdeling van de bevoegdheden tussen cliëntenraden en hoe de cliëntenraad begrijpelijke informatie ontvangt.

De wet regelt een minimum aan voorzieningen, kosten en een aantal aspecten van de samenwerking tussen raad en zorgaanbieder. Het is mogelijk hierover aanvullende afspraken te maken in de medezeggenschapsregeling, de samenwerkingsovereenkomst of via een budget.

5 Huishoudelijk reglement van de cliëntenraad

De Wmcz 2018 bepaalt niet alleen dat een medezeggenschapsregeling wordt opgesteld, daarnaast regelt iedere cliëntenraad ook hoe hij zijn werkzaamheden zal verrichten. Het document waarin dat wordt vastgelegd, wordt in de Wmcz 2018 het huishoudelijk reglement genoemd. Daarin wordt in ieder geval 'zijn vertegenwoordiging in en buiten rechte' geregeld. Dat wil zeggen dat vastgelegd wordt wie namens de cliëntenraad kan optreden, bijvoorbeeld dat de voorzitter de raad in en buiten rechte vertegenwoordigt of dat de voorzitter samen met een ander lid daartoe bevoegd is.

In een huishoudelijk reglement wordt bijvoorbeeld ook geregeld welke functies binnen de cliëntenraad bestaan

(bijvoorbeeld voorzitter, plaatsvervangend voorzitter en secretaris), hoe de vergaderingen worden georganiseerd en hoe de agenda wordt vastgelegd. Een belangrijk onderdeel van het huishoudelijk reglement is hoe de raad contacten onderhoudt met zijn achterban. De Wmcz 2018 stelt hieraan een aantal eisen (zie hoofdstuk 13).

Het verdient aanbeveling om het huishoudelijk reglement, net als de medezeggenschapsregeling, te publiceren, zodat cliënten en hun vertegenwoordigers er kennis van kunnen nemen.

Samenvatting

Het huishoudelijk reglement regelt de werkwijze van de cliëntenraad.

6 Samenwerkingsovereenkomst cliëntenraad / zorgaanbieder

In de praktijk sluiten zorgaanbieders en cliëntenraden vaak overeenkomsten opstellen waarin zij afspraken maken over de manier waarop zij zullen samenwerken. In zo'n samenwerkingsovereenkomst worden bijvoorbeeld afspraken vastgelegd over het overleg tussen cliëntenraad en zorgaanbieder (wanneer, waarover, wie zijn daarbij aanwezig en wie zit voor?). Ook kan bijvoorbeeld worden afgesproken of de zorgaanbieder informatie vertrouwelijk kan verstrekken aan de cliëntenraad en wat de gang van zaken is bij voordracht van een lid van de raad van toezicht.

De Wmcz 2018 verplicht zorgaanbieders en cliëntenraden niet om een samenwerkingsovereenkomst te sluiten. Zo'n verplichting bestond ook niet op basis van de Wmcz. In de praktijk blijkt zo'n overeenkomst niettemin zinvol te zijn. De samenwerking kan echter ook geregeld worden in de medezeggenschapsregeling (zie paragraaf 4.6).

Samenvatting

In een samenwerkingsovereenkomst worden afspraken vastgelegd over de samenwerking tussen zorgaanbieder en cliëntenraad.

7 Ondersteuning en faciliteiten

7.1 Ondersteuning

Voor het functioneren van de cliëntenraad is het van belang dat de raad een beroep kan doen op onafhankelijke ondersteuning. Welke vorm van ondersteuning een cliëntenraad nodig heeft, verschilt per cliëntenraad. Cliëntenraad en zorgaanbieder kunnen hierover afspraken maken. Besluiten over selectie en benoeming van iemand die de cliëntenraad ondersteunt, vallen onder het instemmingsrecht van de cliëntenraad.

De Wmcz 2018 bepaalt dat een ondersteuner van de cliëntenraad zich onafhankelijk van de zorgaanbieder opstelt. De ondersteuner kan zowel in dienst zijn van de zorgaanbieder als extern worden ingehuurd. De zorgaanbieder en de cliëntenraad kunnen afspreken welke variant de voorkeur krijgt. Bij een combinatie met andere werkzaamheden voor de zorgaanbieder moet beoordeeld worden of die andere werkzaamheden de vereiste onafhankelijkheid van de ondersteuner in de weg staan. Een bestuurssecretaris is om die reden bijvoorbeeld geen geschikte ondersteuner van de cliëntenraad. De onafhankelijke positionering kan worden geconcretiseerd in de functiebeschrijving van de ondersteuner.

De kosten van ondersteuning komen, zoveel als 'redelijkerwijs noodzakelijk' is, voor rekening van de zorgaanbieder.

7.2 Faciliteiten

De zorgaanbieder stelt de cliëntenraad de faciliteiten ter beschikking die de raad nodig heeft om zijn werkzaamheden te kunnen uitvoeren. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan het beschikbaar stellen van vergaderruimte en van een pagina op de website van de zorgaanbieder. Ook helpt de zorgaanbieder de cliëntenraad desgewenst bij het inventariseren van de meningen van cliënten en hun vertegenwoordigers en bij het informeren van zijn achterban over zijn werkzaamheden (zie hoofdstuk 13). De zorgaanbieder stelt de cliëntenraad bovendien in de gelegenheid om vacatures in de cliëntenraad onder de aandacht te brengen van cliënten en hun vertegenwoordigers.

8 Kosten van de cliëntenraad

8.1 Algemeen

Om zijn taak goed te kunnen uitvoeren, zal een cliëntenraad kosten moeten kunnen maken. Deze kosten komen voor rekening van de zorgaanbieder. Hierbij geldt echter als voorwaarde dat het voor de vervulling van de taak van de cliëntenraad redelijkerwijs noodzakelijk moet zijn om deze kosten te maken. Met de formulering 'redelijkerwijs noodzakelijk' wordt aan de ene kant voorkomen dat de cliëntenraad een blanco cheque krijgt en wordt aan de andere kant voorkomen dat de cliëntenraad bij het maken van kosten afhankelijk is van de welwillendheid van de zorgaanbieder. Meningsverschillen over de vraag of kosten van de cliëntenraad voor rekening komen van de zorgaanbieder, kunnen worden voorgelegd aan de commissie van vertrouwenslieden. De commissie van vertrouwenslieden beoordeelt dan of het redelijkerwijs noodzakelijk is dat de cliëntenraad deze kosten maakt.

Maakt een cliëntenraad kosten die niet redelijkerwijs noodzakelijk zijn voor de uitvoering van zijn werkzaamheden, dan hoeft de zorgaanbieder deze niet voor zijn rekening te nemen. Om te voorkomen dat kosten voor rekening van de leden van de cliëntenraad blijven, kan de cliëntenraad vooraf vragen of de zorgaanbieder van mening is dat de kosten redelijkerwijs noodzakelijk zijn. Dit is zeker van belang als het om hoge kosten gaat, zoals de kosten van het inhuren van een externe adviseur of kosten van rechtsbijstand.

8.2 Voorbeelden

De Wmcz 2018 noemt de volgende voorbeelden van kosten van de cliëntenraad die voor rekening komen van de zorgaanbieder, voor zover het redelijkerwijs noodzakelijk is om die kosten te maken:

- a. kosten van scholing;
- b. kosten van onafhankelijke ondersteuning (zie hoofdstuk 7);
- c. kosten van het voorleggen van geschil of verzoek aan de commissie van vertrouwenslieden.

De Landelijke Commissie van Vertrouwenslieden brengt overigens geen kosten in rekening aan cliëntenraden.

Mocht de zorgaanbieder bij een andere commissie zijn aangesloten die wel kosten in rekening brengt aan de cliëntenraad, dan zijn deze in principe voor rekening van de zorgaanbieder.

Naast deze drie voorbeelden uit de wet, komen bijvoorbeeld ook reiskosten en kosten van extern advies voor rekening van de zorgaanbieder. Ook hierbij geldt dat de kosten niet onbeperkt voor rekening van de zorgaanbieder komen, maar alleen voor zover redelijkerwijs noodzakelijk is dat de kosten gemaakt worden.

Leden van cliëntenraden ontvangen soms vacatiegeld. Dit is geen vergoeding van kosten, maar een beloning voor het voorbereiden en bijwonen van de vergadering. Het staat zorgaanbieders en cliëntenraden vrij om hierover afspraken te maken.

8.3 Kosten van het voeren van rechtsgedingen

Kosten van het voeren van procedures bij een rechter zijn in principe redelijkerwijs noodzakelijk. In dit geval is het niet alleen verstandig dat de cliëntenraad vooraf vraagt of de zorgaanbieder dit ook zo ziet, de Wmcz 2018 bepaalt expliciet dat dit moet gebeuren. Mocht de zorgaanbieder de kosten niet voor zijn rekening willen nemen, dan kan de cliëntenraad de commissie van vertrouwenslieden vragen hierover een uitspraak te doen. Maakt de cliëntenraad kosten zonder dat de zorgaanbieder heeft aangegeven dat hij die voor zijn rekening neemt, dan loopt hij het risico dat deze kosten voor rekening van de leden van cliëntenraad blijven. Onder de kosten van het voeren van rechtsgeding vallen niet alleen de kosten van juridische bijstand, maar ook bijkomende kosten zoals het bedrag dat de onder-nemingskamer (zie hoofdstuk 18) in rekening brengt als hij gevraagd wordt een uitspraak te doen (griffierecht).

Aan het voeren van een rechtsgeding is normaal gesproken een risico verbonden: degene die in het ongelijk wordt gesteld, moet de kosten betalen van degene die gelijk gekregen heeft.

Cliëntenraden lopen dit risico echter niet als zij een

procedure bij de ondernemingskamer voeren. Dit geldt zowel voor de procedure over geschillen over de uitvoering van de Wmcz 2018 en de procedure over uitvoering van uitspraken van de commissie van vertrouwenslieden (zie hoofdstuk 17) als de enquêteprocedure (zie hoofdstuk 15).

De Wmcz 2018 bepaalt dat cliëntenraden 'niet in de proceskosten veroordeeld kunnen worden'.

8.4 Kosten van rechtsbijstand bij de commissie van vertrouwenslieden

De Wmcz 2018 bepaalt dat kosten van juridische bijstand voor het voorleggen van een geschil aan de commissie van vertrouwenslieden niet voor rekening van de zorgaanbieder komen, tenzij cliëntenraad en zorgaanbieder hebben afgesproken dat dit wel het geval is. Hiermee wordt beoogd juridisering van de procedure bij de commissie van vertrouwenslieden te voorkomen. Schakelt de cliëntenraad een advocaat in, dan zal de zorgaanbieder zich immers ook vaak genoodzaakt voelen een advocaat in te schakelen. De procedure bij de commissie van vertrouwenslieden wordt dan kostbaar en kan een juridisch-technisch karakter krijgen, terwijl juist een laagdrempelige, informele procedure beoogd is. Zo'n procedure kan, net als bijvoorbeeld de procedure bij de geschillencommissie, zonder bijstand van een advocaat gevoerd worden.

Dat de kosten van juridische bijstand bij het voorleggen van een geschil aan de commissie van vertrouwenslieden door de cliëntenraad niet voor rekening van de zorgaanbieder komen, roept de vraag op of dit ook

geldt als niet de cliëntenraad maar de zorgaanbieder een geschil voorlegt aan de commissie en hij zich daarbij laat bijstaan door een advocaat. In zo'n situatie zou afgesproken kunnen worden dat de zorgaanbieder de kosten van rechtsbijstand van de cliëntenraad vergoedt.

8.5 Een budget voor de cliëntenraad

De zorgaanbieder en de cliëntenraad kunnen jaarlijks afspreken dat de zorgaanbieder de cliëntenraad een bepaald bedrag ter beschikking stelt waaruit de cliëntenraad zelf zijn kosten kan betalen. De leden van de cliëntenraad declareren dan bijvoorbeeld hun reiskosten niet bij de zorgaanbieder, maar bij degene die het budget beheert, bijvoorbeeld de penningmeester van de cliëntenraad. Aan het afspreken van een budget zit voor de cliëntenraad een risico. Blijkt het budget te laag te zijn, dan komen de kosten die niet uit het budget betaald kunnen worden alleen voor rekening van de zorgaanbieder als deze daarin toestemt. Het staat de zorgaanbieder vrij om dat niet te doen. In dat geval is geen beroep op de commissie van vertrouwenslieden mogelijk.

Als een budget wordt afgesproken, hoeft dat niet op alle kosten betrekking te hebben. Er kan ook gekozen worden voor een budget dat alleen bestemd is voor bijvoorbeeld reiskosten en scholing. Incidentele kosten, zoals kosten van extern advies of van rechtsbijstand, lenen zich niet goed voor budgettering. Het is immers niet te voorzien of die kosten in een bepaald jaar gemaakt zullen worden, laat staan hoe hoog die kosten zullen zijn.

Samenvatting

De zorgaanbieder faciliteert de cliëntenraad zodat de raad zijn werk goed kan doen. Denk hierbij aan het beschikbaar stellen van vergader- en communicatiefaciliteiten en het contact met de achterban.

De zorgaanbieder vergoedt alle 'redelijkerwijs noodzakelijke' kosten van de cliëntenraad.

In de wet worden scholing, het voorleggen van een geschil aan de commissie van vertrouwenslieden en

de kosten van een onafhankelijke ondersteuner genoemd. De cliëntenraad en zorgaanbieder kunnen aanvullende afspraken maken over de kosten. Bij kosten voor het voeren van een rechtsgeding, moet de cliëntenraad vooraf afstemmen met de zorgaanbieder. Dit is ook aan te raden bij andere hoge kosten zoals extern advies.

9 Recht op informatie

De Wmcz 2018 bepaalt dat de zorgaanbieder de cliëntenraad alle informatie verstrekt die de raad nodig heeft om zijn werk goed te kunnen doen. Dit geldt niet alleen als de cliëntenraad erom vraagt. De zorgaanbieder hoort de cliëntenraad op eigen initiatief op de hoogte te houden van alle ontwikkelingen binnen de zorgorganisatie die voor de raad van belang zijn.

De cliëntenraad kan ook om bepaalde informatie vragen. Bij verschil van mening over de vraag of de cliëntenraad informatie nodig heeft om zijn taak te vervullen en deze dus aan de raad verstrekt moet worden, kan de commissie van vertrouwenslieden zo nodig de knoop doorhakken.

De Wmcz 2018 bepaalt verder dat de zorgaanbieder de cliëntenraad ten minste eenmaal per jaar informeert over het beleid dat in de afgelopen periode is gevoerd en het beleid dat in het komende jaar gevoerd zal worden. De zorgaanbieder kan dit mondeling of

schriftelijk doen. In de praktijk wordt vaak gekozen voor een combinatie. De cliëntenraad ontvangt dan van tevoren informatie, deze worden besproken tijdens een overlegvergadering. Dit jaarlijkse overleg kan ook benut worden om de onderlinge samenwerking tussen zorgaanbieder en cliëntenraad te evalueren. Wat ging er goed? Wat zou in de toekomst beter moeten? Ook kan besproken worden welke onderwerpen de komende tijd in ieder geval aan de orde zullen komen tijdens de overlegvergaderingen en welke besluiten ter advisering of ter instemming aan de cliëntenraad voorgelegd zullen worden.

De Wmcz 2018 regelt niet alleen welke informatie de cliëntenraad krijgt. De zorgaanbieder informeert ook cliënten en hun vertegenwoordigers over een aantal zaken, te weten:

- a. wat gedaan is met de resultaten van inspraak;
- b. de medezeggenschapsregeling;
- c. vacatures in de cliëntenraad.

Samenvatting

De zorgaanbieder verstrekt alle informatie die een raad nodig heeft om zijn werk goed te kunnen doen. Ook informeert de zorgaanbieder cliënten en vertegenwoordigers die niet in een cliëntenraad zitten, bijvoorbeeld over wat er met hun inspraak is gedaan.

10 Adviesrecht

Over een aantal onderwerpen die voor cliënten van belang zijn, mag een zorgaanbieder geen besluiten nemen zonder eerst de cliëntenraad gelegenheid gegeven te hebben hem daarover te adviseren. Voor welke onderwerpen dit geldt, is te vinden in bijlage 1. Zorgaanbieder en cliëntenraad kunnen afspreken dat ook andere besluiten onder het adviesrecht van de cliëntenraad vallen. Dit wordt dan vastgelegd in de medezeggenschapsregeling. Het besluit om een bovenwettelijke bevoegdheid toe te kennen aan de cliëntenraad valt onder het instemmingsrecht van de cliëntenraad. Dat geldt ook voor het besluit om een toegekende bevoegdheid weer in te trekken.

Door dit adviesrecht wordt voorkomen dat de cliëntenraad voor voldongen feiten wordt gesteld als belangrijke onderwerpen aan de orde zijn.

De zorgaanbieder legt een te nemen besluit dat onder het adviesrecht valt schriftelijk voor aan de cliëntenraad. De wet geeft geen concrete termijn waarbinnen de cliëntenraad moet adviseren, maar bepaalt wel dat de raad genoeg tijd moet hebben om een goed advies te geven. Cliëntenraad en zorgaanbieder kunnen afspreken welke termijn daarvoor nodig is. De cliëntenraad voorziet zijn advies van een motivering.

De cliëntenraad is niet verplicht om advies uit te brengen. Het staat de raad vrij om daarvan af te zien. Kiest de raad daarvoor, dan laat hij dit de zorgaanbieder weten zodat deze niet onnodig wacht op een advies.

De Wmcz 2018 bepaalt dat als de cliëntenraad een advies schriftelijk uitbrengt, de zorgaanbieder daarop schriftelijk reageert. Onder 'schriftelijk' kan in dit verband ook worden verstaan dat het advies en de reactie gemaild worden. Het gaat erom dat het advies en de reactie daarop zijn vastgelegd, hetzij op papier, hetzij elektronisch. Als de zorgaanbieder overweegt om een advies niet over te nemen, bespreekt hij dit met de cliëntenraad. Dit gesprek heeft als doel om het eens te worden over wat er gedaan wordt met het onderwerp waarop het voornemen van de zorgaanbieder betrekking heeft. Lukt het niet om daarover overeenstemming te bereiken en blijft de zorgaanbieder bij zijn voornemen om het advies niet te volgen, dan motiveert de zorgaanbieder dit in zijn reactie op het advies. De adviesprocedure is daarmee afgerond.

11 Instemmingsrecht

11.1 De procedure

De Wmcz 2018 introduceert het instemmingsrecht van de cliëntenraad. Dit is van toepassing op besluiten over een aantal onderwerpen die in het bijzonder van belang zijn voor cliënten. Deze onderwerpen zijn opgesomd in bijlage 2. Zorgaanbieder en cliëntenraad kunnen afspreken dat ook andere besluiten onder het instemmingsrecht van de cliëntenraad vallen. Dit wordt dan vastgelegd in de medezeggenschapsregeling. Het besluit om een bovenwettelijke bevoegdheid toe te kennen aan de cliëntenraad valt onder het instemmingsrecht van de cliëntenraad. Dat geldt ook voor het besluit om een toegekende bevoegdheid weer in te trekken.

Als de zorgaanbieder een besluit wil nemen waarvoor de instemming van de cliëntenraad nodig is, legt hij het te nemen besluit schriftelijk voor aan de cliëntenraad. Hij geeft de cliëntenraad voldoende tijd om zich een mening daarover te vormen. Hoeveel tijd de cliëntenraad nodig heeft kunnen zorgaanbieder en cliëntenraad afspreken als een instemmingsverzoek aan de orde is.

Als de cliëntenraad overweegt om niet in te stemmen met de zorgaanbieder wordt dit besproken tijdens een overleg. Het doel van dit overleg is om het alsnog eens te worden over het onderwerp waarop het besluit betrekking heeft. De cliëntenraad deelt vervolgens schriftelijk mee aan de zorgaanbieder of hij wel of niet instemt met het voornemen. Doet de raad dit niet, dan motiveert hij dat in zijn reactie op het instemmingsverzoek.

De zorgaanbieder beslist vervolgens hoe het verder gaat. Er zijn in zo'n situatie drie opties. De zorgaanbieder kan besluiten om af te zien van zijn voornemen om een besluit te nemen, hij kan opnieuw proberen om in overleg met de cliëntenraad tot een oplossing te komen of hij kan besluiten om de commissie van vertrouwenslieden toestemming te vragen om het besluit te mogen nemen, ondanks dat de cliëntenraad daar niet mee heeft ingestemd.

11.2 Beoordeling door de commissie van vertrouwenslieden

Kiest de zorgaanbieder voor de derde optie, dan beoordeelt de commissie van vertrouwenslieden of het besluit van de cliëntenraad om niet in te stemmen onredelijk is. Is dat het geval, dan geeft de commissie toestemming om het besluit te nemen. Is dat niet het geval, dan beoordeelt de commissie vervolgens of de zorgaanbieder 'zwaarwegende redenen' heeft om het besluit te nemen, ondanks dat de cliëntenraad niet instemt. Zijn die zwaarwegende redenen volgens de commissie inderdaad aanwezig, dan geeft zij de zorgaanbieder toestemming om het besluit te nemen.

11.3 Nietigheid

Neemt de zorgaanbieder een besluit waarmee de cliëntenraad niet heeft ingestemd zonder toestemming van de commissie van vertrouwenslieden, dan is dat besluit 'nietig'. Voorwaarde hiervoor is dat de cliëntenraad op tijd een beroep op de nietigheid heeft gedaan. Dat houdt in dat de cliëntenraad aan de zorgaanbieder heeft laten weten dat het besluit niet rechtsgeldig is en dus niet kan worden uitgevoerd. De cliëntenraad kan een beroep op de nietigheid van een besluit doen binnen een maand nadat het besluit is medegedeeld of de cliëntenraad heeft gemerkt dat het besluit is genomen of dat het uitgevoerd wordt. De cliëntenraad kan niet alleen de nietigheid inroepen van een besluit dat genomen is ondanks dat de cliëntenraad niet heeft ingestemd en de commissie van vertrouwenslieden geen toestemming heeft gegeven, maar ook van een besluit dat genomen is zonder de instemming van de cliëntenraad te vragen.

De onderwerpen waarover geen besluit mag worden genomen zonder dat de instemming van de cliëntenraad of de toestemming van de commissie van vertrouwenslieden verkregen is, zijn ruim omschreven. Daardoor kan verschil van mening bestaan over de vraag of een besluit wel of niet onder het instemmingsrecht valt. Als de zorgaanbieder meent dat dit niet het geval is en daarom een besluit neemt zonder dit ter instemming voor te leggen aan de cliëntenraad, bestaat de kans dat de cliëntenraad de nietigheid van

dat besluit inroept, omdat hij meent dat het besluit ten onrechte is genomen zonder dat het ter instemming aan de raad is voorgelegd. De Wmcz 2018 regelt niet hoe in zo'n geval duidelijkheid verkregen kan worden over de vraag of de cliëntenraad terecht de nietigheid van

een besluit heeft ingeroepen. Cliëntenraad en zorg-aanbieder kunnen afspreken om dit aan de commissie van vertrouwenslieden voor te leggen. Doen zij dat niet dan kan de cliëntenraad de rechter vragen hierover een uitspraak te doen.

12 Ongevraagd advies

12.1 Algemeen

Een cliëntenraad brengt niet alleen advies uit over onderwerpen die de zorgaanbieder aan de orde stelt. De raad kan ook op eigen initiatief advies uitbrengen. Zo'n ongevraagd advies kan betrekking hebben op ieder onderwerp dat voor cliënten van belang is. In de regel zal zo'n advies besproken worden tijdens een overlegvergadering. Dan wordt ook besproken wat de zorgaanbieder met het advies zal doen.

De Wmcz 2018 bepaalt dat als de cliëntenraad een ongevraagd advies schriftelijk uitbrengt, de zorgaanbieder daarop schriftelijk reageert. Onder 'schriftelijk' kan in dit verband ook worden verstaan dat het advies en de reactie gemaild worden. Het gaat erom dat het advies en de reactie daarop zijn vastgelegd, hetzij op papier, hetzij elektronisch. Als de zorgaanbieder overweegt om het advies niet over te nemen, bespreekt hij dit met de cliëntenraad. Dit gesprek heeft als doel om het eens te worden over wat er gedaan wordt aan het onderwerp waarop het advies betrekking heeft. Lukt het niet om overeenstemming te bereiken en blijft de zorgaanbieder bij zijn voornemen om het advies niet te volgen, dan motiveert de zorgaanbieder dit in zijn reactie op het advies. De adviesprocedure is daarmee afgerond, tenzij het advies betrekking heeft op een onderwerp dat onder het instemmingsrecht van de cliëntenraad valt.

12.2 Ongevraagd advies over een instemmingsonderwerp

Als een ongevraagd advies betrekking heeft op één van de onderwerpen waarop het instemmingsrecht van de cliëntenraad van toepassing is (bijlage 2) en de cliëntenraad niet berust in het besluit van de zorgaanbieder om het advies niet uit te voeren, zijn er twee opties:

- de zorgaanbieder vraagt de commissie van vertrouwenslieden om het besluit te bevestigen;
- de cliëntenraad vraagt de commissie van vertrouwenslieden om te bepalen dat het advies toch uitgevoerd moet worden.

De commissie van vertrouwenslieden beoordeelt in beide gevallen of het besluit van de zorgaanbieder om het advies niet uit te voeren redelijk is of niet. Is dat niet het geval, dan zal de commissie van vertrouwenslieden de zorgaanbieder opdracht geven om het advies uit te voeren. Een advies kan uit meerdere onderdelen bestaan, de commissie kan tot de conclusie komen dat sommige onderdelen wel en andere onderdelen niet uitgevoerd hoeven te worden. De commissie kan ook bepalen wanneer de zorgaanbieder met de uitvoering van een advies moet beginnen.

Om misverstanden te voorkomen verdient het aanbeveling dat zorgaanbieder en cliëntenraad afspreken wie het verzoek bij de commissie van vertrouwenslieden indient. Zonder zo'n afspraak over wie het verzoek bij de commissie indient, blijft onzekerheid bestaan over de vraag of de zorgaanbieder het advies van de cliëntenraad naast zich neer kan leggen. De Wmcz 2018 geeft geen termijn waarbinnen zo'n verzoek bij de commissie moet worden ingediend.

Samenvatting

Bij bepaalde besluiten heeft de cliëntenraad adviesrecht (bijlage 1). Als de zorgaanbieder afwijkt van een advies moet hij dat motiveren. Bij andere besluiten is instemming van de cliëntenraad nodig (bijlage 2). De zorgaanbieder mag hier in principe niet van afwijken. De zorgaanbieder en cliëntenraad kunnen in de mede-

zeggenschapsregeling aanvullende afspraken maken over adviesrecht of instemmingsrecht over 'bovenwettelijke' onderwerpen. De cliëntenraad is altijd bevoegd om ongevraagd advies te geven over alle onderwerpen die voor de cliënten van belang zijn.

13 De cliënten en de cliëntenraad

De cliëntenraad behartigt de gemeenschappelijke belangen van de cliënten. Om dat goed te kunnen doen, is een eerste vereiste dat de cliëntenraad weet wat er leeft onder cliënten en hun vertegenwoordigers. De Wmcz 2018 bepaalt daarom dat de cliëntenraad regelmatig hun wensen en meningen inventariseert. De cliëntenraad kan deze vervolgens naar voren brengen in het overleg met de zorgaanbieder. De wensen kunnen ook aanleiding zijn voor de cliëntenraad om een ongevraagd advies uit te brengen.

Ook de resultaten van inspraak die de zorgaanbieder organiseert, zijn voor de cliëntenraad een bron van informatie over wat cliënten en hun vertegenwoordigers belangrijk vinden. De Wmcz 2018 bepaalt daarom dat de cliëntenraad deze resultaten bij zijn werkzaamheden betreft en de cliënten en hun vertegenwoordigers laat weten hoe hij dat heeft gedaan.

Het behoort ook tot de taken van een cliëntenraad om cliënten en hun vertegenwoordigers regelmatig te informeren over zijn werkzaamheden en de resultaten die de cliëntenraad bereikt. De cliëntenraad kan dit doen door bijeenkomsten te organiseren voor cliënten en hun vertegenwoordigers of door nieuwsbrieven te versturen. Ook sociale media en de website van de zorgaanbieder kunnen hiervoor benut worden.

Hoe de cliëntenraad cliënten en hun vertegenwoordigers bij zijn werkzaamheden betreft en hoe hij hen informeert, kan concreet worden beschreven in het reglement van de cliëntenraad. De Wmcz 2018 noemt dit het huishoudelijk reglement (zie hoofdstuk 5). De zorgaanbieder helpt de cliëntenraad desgewenst bij het inventariseren van de meningen en wensen van cliënten en hun vertegenwoordigers en bij het informeren over zijn werkzaamheden en de resultaten daarvan. Over de manier waarop de zorgaanbieder de cliëntenraad hierbij behulpzaam is, kunnen cliëntenraad en zorgaanbieder in onderling overleg afspraken maken.

Als een cliëntenraad structureel tekortschiet bij de uitvoering van zijn taak, dan kunnen de cliënten en hun vertegenwoordigers de zorgaanbieder vragen de cliëntenraad te ontbinden. De zorgaanbieder beoordeelt in zo'n geval of degenen die hem dit vragen een representatieve delegatie van de cliënten of hun vertegenwoordigers vormen. Vervolgens beoordeelt hij of de cliëntenraad inderdaad structureel tekortschiet. Is dit het geval, dan zal hij de procedure starten om de cliëntenraad te ontbinden (zie hoofdstuk 16).

Wijst de zorgaanbieder het verzoek van de cliënten en hun vertegenwoordigers om de cliëntenraad te ontbinden af, dan kunnen zij de commissie van vertrouwenslieden vragen om te bepalen dat de zorgaanbieder de cliëntenraad toch moet ontbinden.

Samenvatting

De cliëntenraad behartigt de gemeenschappelijke belangen van de cliënten. Daarom inventariseert de raad de wensen en meningen van zijn achterban en betreft hierbij de uitkomsten van de inspraak (hoofd-

stuk 2). Ook informeert de cliëntenraad de achterban over zijn werk. De zorgaanbieder faciliteert de cliëntenraad hierbij.

14 Cliëntenraad en raad van toezicht

De Wmcz 2018 bepaalt dat zorgaanbieders in hun statuten regelen dat ten minste één lid van de raad van toezicht wordt benoemd op voordracht van de cliëntenraad. De voordracht van de cliëntenraad is bindend. Dat wil zeggen dat de kandidaat die de raad voordraagt, benoemd wordt, tenzij hij niet voldoet aan de statutaire eisen waaraan alle leden van de raad van toezicht moeten voldoen.

Naast het bindend voordrachtsrecht bepaalt de Wmcz 2018 dat besluiten over de profielschets van leden van de raad van toezicht onder het adviesrecht van de cliëntenraad vallen.

De Wmcz 2018 bepaalt dat de cliëntenraad en de raad van toezicht ten minste één keer per jaar met elkaar

overleggen. Wat tijdens dit overleg aan de orde komt, laat de wet in het midden. De raad van toezicht en de cliëntenraad kunnen dit zelf bepalen. Wel bepaalt de Wmcz 2018 dat de raad van toezicht de cliëntenraad ten minste één keer per jaar informeert over wat hij heeft gedaan met de inbreng van de cliëntenraad tijdens hun overleg. Dit kan de raad van toezicht schriftelijk doen of mondeling tijdens het volgende overleg met de cliëntenraad.

De Governancecode Zorg geeft aan dat de raad van toezicht met de cliëntenraad kan overleggen zonder dat de raad van bestuur daarbij aanwezig is, als dat voor de uitoefening van de toezichtfunctie wenselijk is of als de cliëntenraad heeft kenbaar gemaakt daar behoefte aan te hebben.

Samenvatting

De raad van toezicht en de cliëntenraad overleggen minimaal één keer per jaar met elkaar. De cliëntenraad heeft adviesrecht over de profielschets van de

raad van toezicht. Ten minste één lid van de raad van toezicht wordt benoemd op voordracht van de cliëntenraad.

15 Enquêterecht

De Wmcz 2018 geeft de cliëntenraad het enquêterecht. Dat houdt in dat de cliëntenraad bevoegd is om de rechter te vragen een onderzoek (een enquête) te laten doen naar de gang van zaken binnen de zorgorganisatie. De bevoegde rechter is in dit geval de ondernemingskamer. Dat is een onderdeel van het gerechtshof in Amsterdam. Als uit zo'n onderzoek blijkt dat de zorgaanbieder wanbeleid voert of heeft gevoerd, dan kan de ondernemingskamer ingrijpende besluiten nemen. De ondernemingskamer kan dan bijvoorbeeld besluiten van de zorgaanbieder terugdraaien en bestuurders of leden van de raad van toezicht ontslaan.

Voordat de cliëntenraad een enquêteverzoek indient bij de ondernemingskamer, moet hij eerst de zorgaan-

bieder schriftelijk laten weten wat de aanleiding is om het verzoek in te dienen. Ook moet de cliëntenraad de zorgaanbieder de tijd geven om die aanleiding te onderzoeken en eventueel maatregelen te nemen. Heeft de cliëntenraad dit niet gedaan, dan zal de ondernemingskamer het verzoek niet in behandeling nemen.

Met ingang van 1 juli 2020 vervalt de verplichting om in de statuten het enquêterecht toe te kennen aan een orgaan dat de cliënten vertegenwoordigt (artikel 4 Besluit Wmcz 2018). Dit onderwerp is vanaf die datum immers wettelijk geregeld in de Wmcz 2018.

Samenvatting

Enquêterecht: Als de cliëntenraad vindt dat er sprake is van wanbeleid bij de zorgorganisatie, kan de raad de rechter (ondernemingskamer) vragen om een onderzoek te doen.

16 Ontbinding van de cliëntenraad

16.1 Algemeen

Als een cliëntenraad structureel tekortschiet in de uitoefening van zijn taak, het behartigen van de gemeenschappelijke belangen van de cliënten, dan kan de zorgaanbieder de cliëntenraad ontbinden. De Wmcz 2018 geeft hiervoor een procedure die enerzijds de ruimte biedt om een structureel tekortschietende raad te vervangen, maar anderzijds recht doet aan de onafhankelijke positie die een cliëntenraad ten opzichte van de zorgaanbieder heeft.

Als de zorgaanbieder van mening is dat een cliëntenraad structureel tekortschiet en hij de raad om die reden wil ontbinden, legt hij het voornemen hiertoe schriftelijk en onderbouwd voor aan de cliëntenraad en vraagt hij de cliëntenraad hiermee in te stemmen. Hij geeft de cliëntenraad voldoende tijd om zich hierover een oordeel te vormen. Als de cliëntenraad overweegt niet in te stemmen met zijn ontbinding, bespreekt de cliëntenraad dit met de zorgaanbieder. Vervolgens deelt de cliëntenraad schriftelijk mee of hij instemt of niet. Is dit niet het geval, dan motiveert de cliëntenraad dit. De zorgaanbieder kan vervolgens de commissie van vertrouwenslieden toestemming vragen om de cliëntenraad te ontbinden, ondanks dat de cliëntenraad daarmee niet instemt.

De commissie van vertrouwenslieden beoordeelt of de cliëntenraad inderdaad structureel tekortschiet in de uitvoering van zijn taak. Is dit het geval en is er redelijkerwijs geen andere oplossing dan ontbinding van de cliëntenraad, dan geeft de commissie van vertrouwenslieden de zorgaanbieder toestemming om de cliëntenraad te ontbinden.

Samenvatting

Als een zorgaanbieder niet meer verplicht is een cliëntenraad te hebben, kan dat een reden zijn de raad te ontbinden. Wanneer een cliëntenraad structureel tekortschiet in de behartigen van de gemeen-

16.2 Ontbinding op verzoek van cliënten

Een representatieve delegatie van cliënten of hun vertegenwoordigers kan het initiatief nemen om de cliëntenraad die is ingesteld om hun belangen te behartigen te laten ontbinden. De delegatie kan zich dan tot de cliëntenraad wenden met het verzoek om af te treden of de zorgaanbieder vragen om de cliëntenraad te ontbinden. Heeft dit niet het gewenste resultaat, dan kan de delegatie de commissie van vertrouwenslieden vragen om de zorgaanbieder op te dragen de cliëntenraad te ontbinden. De commissie van vertrouwenslieden beoordeelt ook in dit geval of de cliëntenraad structureel tekortschiet in de uitvoering van zijn taak en zo ja, of hiervoor andere oplossingen bestaan dan ontbinding. Is dat niet het geval, dan geeft de commissie van vertrouwenslieden de zorgaanbieder de opdracht om de cliëntenraad te ontbinden.

16.3 Ontbinding van de cliëntenraad bij daling aantal zorgverleners

Een cliëntenraad kan ook ontbonden worden als de zorgaanbieder niet meer verplicht is om een cliëntenraad in te stellen omdat het aantal zorgverleners dat in de regel voor hem werkzaam is, is gedaald onder de 10 (of onder de 25 als het aan aanbieder van ambulante zorg betreft, niet zijnde een thuiszorgaanbieder of aanbieder van ambulante zorg waarbij een medisch specialist wordt ingezet). In dat geval hoeft de zorgaanbieder geen instemming van de cliëntenraad te vragen, maar kan hij volstaan met de mededeling dat hij de cliëntenraad ontbindt. Hierbij moet de zorgaanbieder wel een termijn van drie maanden in acht nemen.

schappelijke belangen, kan de zorgaanbieder een procedure starten om de raad te ontbinden. Een representatieve afvaardiging van cliënten en verwanten is ook bevoegd om deze procedure starten

17 De commissie van vertrouwenslieden

Meningsverschillen over de uitvoering van de Wmcz 2018 worden beoordeeld door een commissie van vertrouwenslieden. De zorgaanbieder kan zo'n commissie zelf instellen of zich aansluiten bij een commissie die is ingesteld door cliëntenorganisaties en organisaties van zorgaanbieders, zoals de Landelijke Commissie van Vertrouwenslieden. Deze commissie is mede ingesteld door LSR, KansPlus en VGN (voor meer informatie zie (www.vertrouwenslieden.nl)).

Als een zorgaanbieder zelf een commissie van vertrouwenslieden wil instellen, moet hij dit in overeenstemming doen met de cliëntenraden. De Wmcz 2018 bepaalt dat zo'n commissie bestaat uit drie leden. De gezamenlijke cliëntenraden en de zorgaanbieder benoemen ieder één lid. Deze twee leden benoemen gezamenlijk het derde lid van de commissie.

De commissie van vertrouwenslieden bemiddelt bij meningsverschillen tussen cliëntenraad en zorgaanbieder. Slaagt een bemiddelingspoging niet, of wensen de cliëntenraad of de zorgaanbieder geen gebruik te maken van de mogelijkheid dat de commissie bemiddelt, dan doet de commissie van vertrouwenslieden een uitspraak over het meningsverschil.

Zowel de zorgaanbieder als de cliëntenraad kan een meningsverschil voorleggen aan de commissie van vertrouwenslieden. In specifieke situaties kan ook een representatieve delegatie van cliënten of hun vertegenwoordigers een meningsverschil voorleggen aan de commissie van vertrouwenslieden. Welke meningsverschillen de cliëntenraad, de zorgaanbieder of een delegatie van cliënten of vertegenwoordigers aan de commissie van vertrouwenslieden kan voorleggen, wordt weergegeven in de tabel in bijlage 3.

18 De ondernemingskamer

Als de commissie van vertrouwenslieden uitspraak heeft gedaan, hebben de partijen bij de procedure (de zorg-aanbieder en de cliëntenraad of zorgaanbieder en een delegatie van cliënten of hun vertegenwoordigers) drie maanden de tijd om hun meningsverschil desgewenst ter beoordeling voor te leggen aan de ondernemingskamer.

De ondernemingskamer is een onderdeel van het gerechtshof in Amsterdam. De ondernemingskamer behandelt, naast geschillen over de toepassing van de Wmcz 2018, onder meer ook enquêteverzoeken (zie hoofdstuk 15).

De ondernemingskamer beoordeelt het meningsverschil opnieuw en doet dan uitspraak. De ondernemingskamer kan in haar uitspraak de zorgaanbieder de verplichting opleggen om bepaalde handelingen te verrichten of na te laten. Met de uitspraak van de ondernemingskamer is de procedure afgerond, er zijn dus geen beroepsmogelijkheden meer.

Is de periode van drie maanden, waarin partijen kunnen besluiten om hun meningsverschil aan de ondernemingskamer voor te leggen, verstreken, maar voert

de zorgaanbieder de uitspraak niet uit, dan kan de cliëntenraad (of de delegatie van cliënten en hun vertegenwoordigers) de ondernemingskamer verzoeken om de zorgaanbieder te bevelen dit alsnog te doen. Voordat de cliëntenraad (of de delegatie van cliënten en hun vertegenwoordigers) zo'n verzoek indient bij de ondernemingskamer, moet de cliëntenraad eerst de zorgaanbieder schriftelijk verzoeken om de uitspraak van de commissie van vertrouwenslieden uit te voeren en een redelijke termijn geven waarbinnen de zorgaanbieder aan dat verzoek kan voldoen. Doet de cliëntenraad dit niet, dan neemt de ondernemingskamer een verzoek niet in behandeling.

In deze procedure wordt het meningsverschil waarover de commissie van vertrouwenslieden uitspraak heeft gedaan niet opnieuw beoordeeld. Dat doet de ondernemingskamer alleen als beroep tegen de uitspraak is ingesteld. In deze procedure gaat het uitsluitend om de vraag of de zorgaanbieder de uitspraak heeft uitgevoerd. Is dat niet het geval, dan zal de ondernemingskamer bepalen dat hij dat alsnog moet doen.

Samenvatting

De zorgaanbieder kan zelf een commissie van vertrouwenslieden instellen of zich bijvoorbeeld aansluiten bij de Landelijke Commissie van Vertrouwenslieden. Zowel de zorgaanbieder als de cliëntenraad kan een meningsverschil over de uitvoering van de Wmcz (bijlage 3) voorleggen aan de commissie van

vertrouwenslieden. Dit is een laagdrempelige informele procedure. De commissie bemiddelt of kan een uitspraak doen. Daarna kunnen de partijen een meningsverschil ter beoordeling voorleggen aan de ondernemingskamer van het gerechtshof Amsterdam.

19 De rol van de IGJ

De Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ) houdt toezicht op de naleving van een aantal verplichtingen die de Wmcz 2018 zorgaanbieders oplegt. Het gaat om de volgende verplichtingen:

- a. de verplichting om cliënten en hun vertegenwoordigers inspraak te geven bij aangelegenheden die direct van invloed zijn op het dagelijkse leven van cliënten (artikel 2, lid 1 Wmcz 2018);
- b. de verplichting om cliënten en hun vertegenwoordigers te informeren over wat gedaan is met de uitkomsten van de inspraak (artikel 2, lid 2 Wmcz 2018);
- c. de verplichting om een cliëntenraad in te stellen die de belangen van de cliënten behartigt (artikel 3, lid 1 Wmcz 2018);
- d. de verplichting om in de statuten vast te leggen dat de cliëntenraad het recht heeft om een bindende voordracht te doen voor benoeming van tenminste één lid van de raad van toezicht (artikel 10 Wmcz 2018);
- e. de verplichting om een commissie van vertrouwenslieden in te stellen of zich aan te sluiten bij een commissie van vertrouwenslieden die in stand wordt gehouden door organisaties van cliënten en zorgaanbieders (artikel 14, lid 1 Wmcz 2018).

Komt een zorgaanbieder één van deze verplichtingen niet na, dan kan iedere belanghebbende dat melden bij de IGJ. Als de IGJ constateert dat inderdaad een verplichting niet is nagekomen, dan kan aan de zorgaanbieder een zogeheten 'last onder bestuursdwang' worden opgelegd. Dat houdt in dat de zorgaanbieder opdracht krijgt om binnen een bepaalde termijn alsnog

zijn verplichting na te komen. Eventueel kan ook een 'last onder dwangsom' worden opgelegd. Dat houdt in dat de zorgaanbieder opdracht krijgt om alsnog zijn verplichting na te komen en dat hij een bepaald bedrag moet betalen als hij dit niet op tijd gedaan heeft. De zorgaanbieder kan hiertegen bezwaar maken. Als dit bezwaar wordt afgewezen, kan hij in beroep gaan bij de rechter.

Bij de uitvoering van de verplichting om een cliëntenraad in te stellen, moet onderscheid gemaakt worden tussen de verplichting om een cliëntenraad in te stellen voor de hele organisatie en de verplichting om een cliëntenraad in te stellen voor een locatie. De IGJ ziet alleen toe op de naleving van de verplichting om een cliëntenraad in te stellen voor de hele organisatie. Meningsverschillen over de vraag of voor een bepaalde locatie een cliëntenraad moet worden ingesteld, worden voorgelegd aan de commissie van vertrouwenslieden.

De verplichting om een cliëntenraad in te stellen, kan een zorgaanbieder alleen uitvoeren als voldoende kandidaten zich beschikbaar hebben gesteld voor het lidmaatschap van de cliëntenraad. Als een zorgaanbieder zich aantoonbaar heeft ingespannen om kandidaten voor de cliëntenraad te werven, maar zich desondanks onvoldoende kandidaten hebben gemeld, kan de IGJ besluiten om geen sanctie op te leggen wegens het niet instellen van een cliëntenraad. Hierbij is van belang dat de zorgaanbieder na verloop van tijd opnieuw probeert om voldoende kandidaten te vinden, zodat hij wellicht alsnog een cliëntenraad kan instellen.

Samenvatting

De Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ) houdt toezicht op de naleving van een aantal verplichtingen binnen de Wmcz 2018. Iedere belanghebbende kan

een melding doen bij de IGJ, wanneer een zorgaanbieder de verplichtingen niet na komt.

20 De rol van de cliëntenraad in andere wetten

20.1 De Wet zorg en dwang

Wmcz 2018 is niet de enige wet waarin de cliëntenraad een rol speelt. De Wet zorg en dwang (Wzd) bepaalt dat de zorgaanbieder de cliëntenraad advies vraagt als hij iemand wil benoemen tot Wzd-functionaris. Een Wzd-functionaris heeft onder meer als taak om zorgplannen te beoordelen waarin onvrijwillige zorg is opgenomen.

Drie bepalingen uit de Wmcz 2018 worden in de Wzd van toepassing verklaard op de adviesprocedure bij benoeming van een Wzd-functionaris. Op grond van deze bepalingen verstrekt de zorgaanbieder de cliëntenraad tijdig en desgevraagd schriftelijk alle informatie die deze voor het uitbrengen van zijn advies redelijkerwijs nodig heeft. Als de cliëntenraad zijn advies schriftelijk heeft uitgebracht en de zorgaanbieder overweegt van dit advies af te wijken, dan bespreekt hij dit eerst met de cliëntenraad. Een besluit waarover de cliëntenraad schriftelijk advies heeft uitgebracht, wordt schriftelijk aan de cliëntenraad meegedeeld. Voor zover het besluit afwijkt van het advies, motiveert de zorgaanbieder dat.

De overige bepalingen uit de Wmcz 2018 over het adviesrecht zijn niet van toepassing verklaard op deze adviesprocedure. Dit impliceert bijvoorbeeld dat eventuele geschillen hierover niet door de commissie van vertrouwenslieden beoordeeld worden, tenzij zorgaanbieder en cliëntenraad gezamenlijk besluiten om het geschil wel ter beoordeling aan de commissie van vertrouwenslieden voor te leggen.

20.2 De Regeling zorg en dwang

De Regeling zorg en dwang bepaalt dat de zorgaanbieder de cliëntenraad gelegenheid moet geven om te reageren op de analyses van de onvrijwillige zorgverlening die de zorgaanbieder aan de IGJ stuurt. De cliëntenraad heeft vier weken tijd om deze reactie op te stellen. Als de cliëntenraad een reactie heeft geschreven, stuurt de zorgaanbieder die, samen met de analyse van de onvrijwillige zorgverlening, aan de IGJ.

20.3 De Wet marktordening gezondheidszorg

De Wet marktordening gezondheidszorg (Wmg) bepaalt dat zorgaanbieders, bij wie in de regel tenminste 50 zorgverleners werkzaam zijn, goedkeuring van de Nederlandse Zorgautoriteit (NZa) nodig hebben om te mogen fuseren (de zogeheten zorgspecifieke fusietoets). De NZa geeft die goedkeuring niet als cliënten niet op een zorgvuldige manier zijn betrokken bij de voorbereiding van de fusie en hun oordeel en aanbevelingen niet overtuigend zijn meegewogen bij de besluitvorming (artikel 49c Wmg). De NZa beschouwt de cliëntenraad als vertegenwoordiger van de cliënten en beoordeelt bij de toetsing van een fusie of de cliëntenraad zorgvuldig is betrokken bij de voorbereiding van de fusie.

Samenvatting

In andere wetten en regelgeving staat dat de zorgaanbieder de cliëntenraad:

- advies vraagt als hij iemand wil benoemen tot Wzd-functionaris,
- de gelegenheid geeft om te reageren op de analyses van de onvrijwillige zorgverlening,
- zorgvuldig betreft bij de voorbereiding van een fusie.

21 Overgang van Wmcz naar Wmcz 2018

Cliëntenraden die op basis van de Wmcz zijn ingesteld, blijven in functie na inwerkingtreding van de Wmcz 2018 op 1 juli 2020. Zij worden geacht te zijn ingesteld op basis van de nieuwe wet. Vanaf 1 juli 2020 hebben zij de bevoegdheden die de Wmcz 2018 aan cliëntenraden toekent en zijn de verplichtingen op grond van de Wmcz 2018 op hen van toepassing.

De Wmcz 2018 bepaalt dat de regeling op basis waarvan een cliëntenraad is ingesteld, in de praktijk vaak 'het instellingsbesluit' genoemd, wordt vervangen door een medezeggenschapsregeling die voldoet aan de eisen van de Wmcz 2018. Dit hoeft op 1 juli 2020 nog niet gebeurd te zijn, hiervoor geldt een overgangstermijn van 6 maanden. Het instellingsbesluit wordt tijdens die overgangstermijn aangemerkt als een medezeggenschapsregeling op grond van de Wmcz 2018.

Besluiten over de medezeggenschapsregeling vallen onder het instemmingsrecht van de cliëntenraad. Op basis van de Wmcz 2018 kan gekozen worden voor een medezeggenschapsstructuur waarin voor een cliëntenraad, die op basis van de Wmcz is ingesteld,

geen plaats meer is. Het instellingsbesluit op basis waarvan zo'n cliëntenraad is ingesteld wordt dan ingetrokken, daarmee is de cliëntenraad opgeheven. Ook zo'n besluit valt onder het instemmingsrecht van de cliëntenraad.

De Wmcz 2018 bepaalt dat een cliëntenraad het instemmingsrecht bij besluiten over de medezeggenschapsregeling op basis waarvan de raad is ingesteld, niet kan overdragen aan een andere cliëntenraad. Een besluit om een medezeggenschapsregeling in te trekken en daarmee de cliëntenraad op te heffen, kan dus niet genomen worden door de andere cliëntenraden of door de centrale cliëntenraad. Stemt de cliëntenraad niet in met de intrekking van de medezeggenschapsregeling, dan kan de zorgaanbieder hiertoe alleen besluiten als de commissie van vertrouwenslieden heeft vastgesteld dat de cliëntenraad zich onredelijk opstelt door niet in te stemmen of als er zwaarwegende redenen zijn om tot intrekking van de medezeggenschapsregeling te besluiten.

Samenvatting

De medezeggenschapsregeling vervangt de huidige regeling, het instellingsbesluit. Bestaande cliëntenraden kunnen in functie blijven of er kan voor een nieuwe structuur gekozen worden, met instemming van de cliëntenraad. Iedere cliëntenraad

moet instemmen met besluiten over zijn eigen medezeggenschapsregeling. Dit recht kan de raad niet overdragen aan een andere raad zoals de centrale cliëntenraad.

BIJLAGEN

- Bijlage 1** Onderwerpen die onder het adviesrecht van de cliëntenraad vallen (artikel 7 Wmcz 2018).
- Bijlage 2** Onderwerpen die onder het instemmingsrecht van de cliëntenraad vallen (artikel 8 Wmcz 2018).
- Bijlage 3** Overzicht van geschillen en verzoeken die aan de commissie van vertrouwenslieden kunnen worden voorgelegd.
- Bijlage 4** De belangrijkste verschillen tussen de Wmcz en de Wmcz 2018 op een rij.

Bijlage 1

Onderwerpen die onder het adviesrecht van de cliëntenraad vallen (artikel 7 Wmcz 2018)

De zorgaanbieder stelt de cliëntenraad in de gelegenheid advies uit te brengen over elk voorgenomen besluit inzake:

- a. een wijziging van de doelstelling van de zorgaanbieder;
- b. een wijziging van de grondslag van de zorgaanbieder;
- c. een fusie of duurzame samenwerking;
- d. een overdracht van de zeggenschap over de zorg of een onderdeel daarvan;
- e. een gehele of gedeeltelijke beëindiging van de zorgverlening;
- f. een belangrijke uitbreiding van de zorgverlening;
- g. een belangrijke wijziging in de organisatie van de zorgverlening;
- h. een profielschets voor de benoeming van leden van de raad van toezicht;
- i. een profielschets voor de benoeming van leden van de raad van bestuur;
- j. de vaststelling van de begroting;
- k. de vaststelling van de jaarrekening.

Indien de zorgaanbieder langdurig verblijf aanbiedt, vallen ook voorgenomen besluiten over de volgende onderwerpen onder het adviesrecht van de cliëntenraad:

- l. het algemene huisvestingsbeleid;
- m. een ingrijpende verbouwing van een locatie waar cliënten langdurig verblijven;
- n. nieuwbouw van een locatie waar cliënten langdurig verblijven;
- o. verhuizing van een locatie waar cliënten langdurig verblijven;
- p. selectie en benoeming van personen die leidinggeven aan degenen die zorg verlenen aan cliënten.

Bijlage 2

Onderwerpen die onder het instemmingsrecht van de cliëntenraad vallen (artikel 8 Wmcz 2018)

De zorgaanbieder heeft de instemming van de cliëntenraad voor elke voorgenomen besluit inzake:

- a. de medezeggenschapsregeling;
- b. de klachtenregeling;
- c. voor cliënten geldende regelingen;
- d. een profielschets voor benoeming van de klachtenfunctionaris;
- e. de procedure voor het opstellen en bespreken van zorgplannen;
- f. het algemene beleid ter zake van kwaliteit, veiligheid en hygiëne;
- g. het algemene beleid ter zake van toelating van cliënten tot de zorgverlening en de beëindiging daarvan;
- h. selectie en benoeming van personen die de cliëntenraad ondersteunen.

Indien de zorgaanbieder verblijf gedurende het etmaal aanbiedt, vallen ook voorgenomen besluiten over de volgende onderwerpen onder het instemmingsrecht van de cliëntenraad:

- i. het algemene beleid ter zake van voedingsaangelegenheden;
- j. het algemene beleid ter zake van geestelijke verzorging;
- k. het algemene beleid ter zake van recreatiemogelijkheden of ontspanningsactiviteiten;
- l. het algemene beleid ter zake van maatschappelijke bijstand.

Indien de zorgaanbieder langdurig verblijf aanbiedt, vallen ook voorgenomen besluiten over de volgende onderwerpen onder het instemmingsrecht van de cliëntenraad:

- m. een sociaal plan dat wordt opgesteld bij ingrijpende verbouwing, nieuwbouw of verhuizing van een locatie waar cliënten langdurig verblijven;
- n. de inrichting van voor zorgverlening bestemde ruimtes na ingrijpende verbouwing, nieuwbouw of verhuizing van een locatie waar cliënten langdurig verblijven.

Bijlage 3

Overzicht van geschillen en verzoeken die aan de commissie van vertrouwenslieden kunnen worden voorgelegd (artikel 14 Wmcz 2018)

De cliëntenraad of de zorgaanbieder kan aan de commissie van vertrouwenslieden een geschil voorleggen over:

a. artikel 3, lid 2 tot en met 9

Dit betreft bepalingen met betrekking tot de medezeggenschapsregeling, met uitzondering van geschillen over de vraag of de zorgaanbieder verplicht is een cliëntenraad in te stellen en de uitvoering daarvan (op de naleving van deze verplichting houdt de IGJ toezicht).

b. artikel 4, lid 2, 3 en 4;

Dit betreft bepalingen over het op vrijwillige basis in stand houden van een cliëntenraad nadat de verplichting om een cliëntenraad in te stellen is vervallen door daling van het aantal zorgverleners dat bij de zorgaanbieder werkzaam is.

c. artikel 5, lid 2, 3 en 4

Dit betreft bepalingen over het contact van de cliëntenraad met zijn achterban en de rol van de zorgaanbieder daarbij.

d. artikel 6

Dit betreft bepalingen over informatieverstrekking, gebruik van faciliteiten en over de kosten van de cliëntenraad.

e. artikel 7

Dit betreft de gang van zaken bij de adviesprocedure.

f. artikel 8, lid 1 tot en met 5 en lid 8

Dit betreft de gang van zaken bij de instemmingsprocedure, met uitzondering van de bepalingen over toestemming van de commissie van vertrouwenslieden en de mogelijkheid om de nietigheid van een besluit in te roepen.

g. artikel 9, lid 2 en 3

Dit betreft de gang van zaken bij een ongevraagd advies, met uitzondering van de mogelijkheden om een beroep te doen op de commissie van vertrouwenslieden als de zorgaanbieder een advies over een onderwerp dat onder in het instemmingsrecht valt niet uitvoert.

h. artikel 13, lid 1 tot en met lid 4

Dit betreft de gang van zaken bij ontbinding van een cliëntenraad.

i. de uitvoering van de medezeggenschapsregeling.

Een zorgaanbieder kan de commissie van vertrouwenslieden verzoeken om een beslissing te nemen over:

- a. verlening van toestemming voor het nemen van een besluit ondanks dat de cliëntenraad daarmee niet heeft ingestemd;
- b. bevestiging van een besluit om een ongevraagd advies over een onderwerp dat onder het instemmingsrecht van de cliëntenraad valt niet uit te voeren;
- c. verlening van toestemming om de cliëntenraad te ontbinden.

Een cliëntenraad kan de commissie van vertrouwenslieden verzoeken een beslissing te nemen over:

- uitvoering van een advies over een onderwerp dat onder het instemmingsrecht van de cliëntenraad valt ondanks dat de zorgaanbieder dit niet wil.
- Een representatieve delegatie van cliënten voor wie een cliëntenraad is ingesteld of hun vertegenwoordigers kan de commissie van vertrouwenslieden verzoeken:
 - te beslissen dat de zorgaanbieder de cliëntenraad moet ontbinden.
 - Een voor een locatie representatieve delegatie van cliënten of hun vertegenwoordigers kan de commissie van vertrouwenslieden een geschil voorleggen over:
 - instelling van een cliëntenraad voor een locatie.

Bijlage 4

De belangrijkste verschillen tussen de Wmcz en de Wmcz 2018 op een rij

Onderwerp	Wmcz	Wmcz 2018
Inspraak	De Wmcz kent geen bepalingen over inspraak.	De Wmcz 2018 bepaalt dat aanbieders van langdurig verblijf cliënten en hun naasten inspraak geven.
Instelling cliëntenraad	De Wmcz bepaalt dat de zorgaanbieder een cliëntenraad instelt voor iedere 'instelling' die hij in stand houdt.	De Wmcz 2018 bepaalt dat zorgaanbieders een cliëntenraad instellen. Aanbieders van thuiszorg en langdurig verblijf stellen in principe voor iedere locatie een cliëntenraad in.
Centrale cliëntenraad	De Wmcz kent geen regeling van de centrale cliëntenraad.	De Wmcz 2018 bepaalt dat een centrale cliëntenraad kan worden ingesteld en dat zo'n raad dezelfde taken en rechten heeft als een cliëntenraad.
Instellingsbesluit	De Wmcz bepaalt dat de zorgaanbieder moet regelen hoe de cliëntenraad wordt samengesteld en over welke middelen de raad kan beschikken.	De Wmcz 2018 introduceert de medezeggenschapsregeling. Hierin worden de samenstelling van de cliëntenraad en een aantal andere onderwerpen geregeld.
Kosten cliëntenraad	De Wmcz kent een summierere regeling van vergoeding van kosten van de cliëntenraad door de zorgaanbieder.	De Wmcz 2018 regelt de vergoeding van kosten uitgebreider.
Ondersteuner cliëntenraad	De Wmcz regelt niets over ondersteuning van de cliëntenraad.	De Wmcz 2018 geeft cliëntenraden instemmingsrecht bij besluiten over benoeming van degene die de cliëntenraad ondersteunt en geeft aan dat diegene zich onafhankelijk van de zorgaanbieder moet kunnen opstellen.
Samenwerkingsovereenkomst	De Wmcz kent geen bepalingen over een samenwerkingsovereenkomst tussen zorgaanbieder en cliëntenraad, in de praktijk wordt zo'n overeenkomst wel vaak gesloten.	De Wmcz 2018 regelt de samenwerkingsovereenkomst evenmin. Cliëntenraden en zorgaanbieders kunnen een samenwerkingsovereenkomst sluiten of hun samenwerking regelen in de medezeggenschapsregeling.

Contact cliëntenraad met cliënten	De Wmcz kent geen specifieke bepalingen over het contact tussen cliënten en cliëntenraad.	De Wmcz 2018 bepaalt dat de cliëntenraad wensen van cliënten en hun naasten inventariseert en hen informeert over zijn werkzaamheden. De raad betreft ook de resultaten van inspraak bij zijn werkzaamheden en informeert cliënten en hun naasten daarover. Cliënten kunnen de zorgaanbieder vragen de raad te ontbinden.
Bindend voordrachtsrecht	De Wmcz bepaalt dat in de statuten geregeld moet zijn dat tenminste één lid van de raad van toezicht wordt benoemd op bindende voordracht van de cliëntenraad.	De Wmcz 2018 wijzigt het bindend voordrachtsrecht niet. Toegevoegd is dat de cliëntenraad en de raad van toezicht ten minste één keer per jaar met elkaar overleggen. Besluiten over de profiel-schets van leden van de raad van toezicht vallen onder het adviesrecht van de cliëntenraad.
Enquêterecht	De Wmcz regelt niets over het enquêterecht. Het Uitvoeringsbesluit Wtzi bepaalt dat zorgaanbieders in hun statuten moeten regelen welk orgaan dat de cliënten vertegenwoordigt het enquêterecht kan uitoefenen. Dat kan de cliëntenraad zijn, maar bijvoorbeeld ook een cliëntenorganisatie.	De Wmcz 2018 kent het enquêterecht toe aan de cliëntenraad. De bepaling uit het Uitvoeringsbesluit Wtzi over statutaire regeling van het enquêterecht vervalt.
Rol Inspectie	In de Wmcz heeft de IGJ geen rol.	In de Wmcz 2018 ziet de IGJ toe op de naleving van een aantal verplichtingen.
Rol kantonrechter	In de Wmcz konden cliënten en cliëntenraden een beroep doen op de kantonrechter.	In de Wmcz 2018 heeft de kantonrechter geen rol. Als een zorgaanbieder de Wmcz 2018 niet naleeft kan een beroep worden gedaan op de commissie van vertrouwenslieden of op de IGJ.
Beroepsmogelijkheid na uitspraak commissie van vertrouwenslieden	De Wmcz biedt niet de mogelijkheid om in beroep te gaan op een uitspraak van de commissie van vertrouwenslieden.	De Wmcz 2018 biedt cliëntenraden en zorgaanbieders de mogelijkheid om in beroep te gaan bij de ondernemingskamer.

© Dit is een uitgave van het LSR, KansPlus en VGN.

Deze uitgave mag zonder toestemming van het LSR, KansPlus en VGN voor niet-commercieel gebruik worden gedownload en verveelvoudigd. Voorts alle rechten voorbehouden.

Deze uitgave is met grote zorgvuldigheid en met gebruikmaking van de meest actuele gegevens tot stand gekomen. Het is evenwel niet uitgesloten dat de informatie in deze uitgave onjuistheden en/of onvolkomenheden bevat. Het LSR, KansPlus en VGN aanvaarden geen aansprakelijkheid voor directe of indirecte schade ontstaan door eventuele onjuistheden en/of onvolkomenheden. Aan de inhoud van deze uitgave kunnen geen rechten worden ontleend.

Publicatie: juni 2020.

